

Suomen Kuvataidejärjestöjen Liitto

FINLANDS BILDKONSTORGANISATIONERS FÖRBUND RF/UNION OF FINNISH ART ASSOCIATIONS

Mannerheimintie 19 b, 00250 Helsinki, 050-595 4974, info@skjl.fi, www.skjl.fi

Juhlat juhlittu?

Nyky-taiteen ilmentymät eivät ankkuroitu enää kauneuden käsitteeseen. Taiteen kautta ilmaistaan ja tutkitaan moniulotteisia ongelmia ja yhteiskunnallisia rakenteita. Nykytaiteen kentällä suhde ympäristössä tapahtuviin asioihin ja tapahtumiin on kiinteä. Tätä tekstiä kirjoittaessani on vuosisadan lämpimin kesä Euroopassa. Tutkijat ovat suhteellisen yksimielisiä siitä, että kyse on ihmisen aiheuttamasta ilmaston globaalista muutoksesta. Pakolaisvirrat Eurooppaan asettavat myös omat poliittiset ongelmansa, jotka heijastuvat koko Euroopan ja läntisen kulttuurin alueille. Pakolaisten saapuminen Eurooppaan koettelee konkreettisella tavalla länsimaiden yhteiskuntarakenteiden kykyä käsitellä siitä syntyviä poliittisia ja inhimillisiä ongelmia.

Länsimainen elintapa on monessa suhteessa suurien ongelmien edessä. Rasismien nousu ja parlamentaarisen järjestelmän kriisi ovat ongelmien ilmentymiä. Yksi näistä ongelmista on myös syventyvä sosiaaliekonominen polarisoituminen. Polarisoituminen on voimistunut myös Suomessa ja se heijastuu voimakkaasti suomalaiseen kulttuuriin ja taiteeseen. Taiteen merkittävyttä yhteiskunnassa kyseenalaistetaan vetoamalla talouden asettamiin "ehtoihin" eli talouden kantokykyyn ylläpitää sivistyksen rakenteita. Tämä on poliittista retoriikkaa, joka siirretään käytäntöön supistamalla taiteen koulutusta ja taiteen yhteiskunnallista vaikutusta. Poliittisen retoriikan keskiöön on noussut se, että yhteiskunnan rahoituksen tärkein elementti on taide-instituutiot ja vapaat taiteilijat ovat ikään kuin "oman onnensa seppiä", jotka pärjäävät parhaan kykynsä mukaan.

Taiteen merkityksen vähättely johtaa suoraan taiteen tekijöiden työ-olosuhteiden heikentymiseen. Taiteen merkitys puetaan taloudesta opittuun retoriikkaan, jossa taide ja vapaat markkinat yhdistetään sokeasti saman käsitteen sisälle kuin mikä muu tahansa vapaa yrittäjä. Tässä ajattelussa on heikkoutena se, että taide irrotetaan yhteiskunnallisesta toimijuudesta sivistysvaltion rakenteen yhtenä ylläpitäjänä. Ongelma on sama, jossa yliopistoista tehdään yritysten tuotesuunnittelutoimistoja ja laboratorioita, eikä uuden ja kriittisen tiedon ja ajattelun keskuksia, joka kehittää yhteiskuntaa oikeudenmukaisempaan ja tasa-arvoisempaan suuntaan.

Julkisuudessa käydään erittäin vähän keskustelua taiteilijoiden jakautumisesta sosiaalisiin luokkiin. Taiteilijat voidaan karkeasti hahmottaa kuuluvan perinteisiin sosiaaliluokkiin kuten köyhälistöön, alempaan keskiluokkaan, keskiluokkaan, ylempään keskiluokkaan ja yläluokkaan. Näin on ollut varmasti jo kauan, mutta polarisoituminen on tällä hetkellä jyrkempää kuin aiemmin hyvinvointiyhteiskunnan aikana. Tämä jakautuminen ei kuitenkaan indikoi taiteen sisällöllisten laatutekijöiden kanssa. Se liittyy kiinteästi laajempiin koko yhteiskuntaa muokkaaviin poliittisiin muutoksiin. Taide ei ole mikään irrallinen osa-alue omine sisäisine kriteereineen. Taiteen ympärillä noudatetaan samoja sosiaalisen yhteiselmän periaatteita kuin muuallakin yhteiskunnassa; suosimista, syrjintää, arvottamista, eristämistä ja muita vallan akteja. Tämä taas edesauttaa nykyisen uusliberalistisen ideologian halua rakentaa syvempää sosiaalisen luokkarakennetta myös taiteilijoiden keskuuteen.

Taiteilijan merkitystä mitataan julkisuudessa hänen tuottamien taide-esineiden taloudellisessa arvossa ja persoonan saavuttamassa julkisuudessa. Menestynyt taiteilija on myyvä taiteilija tai

esimerkiksi taiteen vakiintuneen instituutiojärjestelmän piirissä ansioitunut, jonka seurauksena häneen kohdistetaan julkisia resursseja. Molempien menestyksen ympärille on tuotettu erityisominaisuuksia omaavaan persoonan aura. Vaikka tätä menneisyyden neromyyttiä kritisoidaan näennäisen avoimesti toimii se edelleen taiteessa esiintyvän kapitalistisen hierarkian sisäisenä myyttinä tähtikultin kautta. Tähtikultin olemassaolon edellytykset vaativat sitä, että on olemassa laaja joukko taiteilijoita, joilla ei ole mitään pääsyä tähteyteen. He ovat välttämätöntä harmaata massaa, jota vasten kapitalistinen taideinstituutiojärjestelmä voi ylläpitää valtaansa ja arvohierarkiaansa. Arviointi institutionaalisesti merkittäväksi tai merkityksettömäksi voi hyvinkin tapahtua mielivaltaisesti. Havaittavissa välttämättä ei ole mitään laadullista tasoeroa itse taide-esineiden tai projektien suhteen.

Kuten edellä tuli esille, taiteen ja yhteiskunnan välinen suhde on kiinteä. Taide on kehittynyt monimutkaisten yhteiskunnallisten rakenteiden muokkautuessa ja modernin maailman kehittyessä. Käsitteet vapaasta taiteesta ja vapaasta taiteilijuudesta ovat saaneet käytäntönsä ja asemansa yhteiskunnissa modernissa yhteiskuntakehityksessä työn jakautumisen ja eriyntymisen seurauksena. Taiteen autonomian kehitys on johtanut siihen, että taiteilijuuden ja taiteen asema yhteiskunnassa ovat yksi merkittävimmistä indikaattoreista yhteiskunnan demokraattisesta tilasta. Taiteen sensurointi, taiteilijoiden vainoaminen on ollut modernien yhteiskuntien selkeimpiä merkkejä totaalitaarisen yhteiskunnan syntymisestä.

Vapaa taiteilijuus on välttämättömyys yhteiskunnassa, jossa on moniääninen sosiaalinen maailma. Sen kautta, voimme kohdentaa arvojen dialogisuutta suhteessa niihin epädemokraattisiin voimiin, jotka joka tapauksessa pyrkivät saamaan enemmän vaikutusvaltaa yhteiskunnassa. Samalla nämä voimat haluavat vaikuttaa taiteen ilmaisuvapauden toteutumiseen. Tästä on lukuisia esimerkkejä myös Suomessa. Demokratiassa on läsnä jatkuvasti voimia, jotka eivät kannata demokratiaa, vaan pyrkivät etsimään autoritäärisiä keinoja sammuttamaan moniäänisyyden ja tasa-arvoisuuden yhteiskunnassa.

Valitsin taiteilijoita näyttelyyn seuraavin perustein. Halusin tuoda näyttelyyn teoksia taiteilijoilta jotka asuvat koko suomen alueella, ilmaisemaan sitä taiteen ja elämän monimuotoisuutta, joka taiteessa Suomessa on läsnä. Taide on parhaimmillaan kollektiivinen väline parantaa demokratiaa, jonka kautta voimme oppia ja käydä julkista keskustelua ihmisten kokemusmaailmasta ja tulla tietoiseksi eri näkökulmien merkityksen tärkeydestä yhteisen julkisen elämän kehittäjänä.

Hyvinkäällä 14.8.2018

Mika Karhu, näyttelyn kuraattori